

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

STTK pitää esitystä pääosin kannatettavana. On perusteltua, että kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä tuodaan takaisin viranomaisvalvonnan piiriin, jotta sote-järjestelmän keskeinen osa ei jää valvonnan ulkopuolelle ja alueellinen yhdenvertaisuus voidaan turvata.

Samalla STTK korostaa, että valvonnan laajentaminen edellyttää riittäviä resursseja ja selkeitä, yhtenäisiä valvontakäytäntöjä. Valvonnan tulee kohdistua toiminnan sisältöön ja vaikuttavuuteen, ei pelkästään hallinnollisiin velvoitteisiin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen erityisluonne, poikkihallinnollisuus ja pitkän aikavälin vaikutukset, on huomioitava valvonnan toteutuksessa, jotta sääntely tukee aidosti tavoitteiden saavuttamista eikä lisää tarpeettomasti kuntien hallinnollista kuormaa.

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

STTK pitää perusteltuna, että palveluyksikköä koskevaa määritelmää täsmennetään siten, että vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavat yksiköt tunnistetaan nykyistä selkeämmin. STTK korostaa, että määritelmän tulee olla riittävän tarkkarajainen, jotta se ohjaa yhdenmukaisesti valvontakäytäntöjä ja varmistaa asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumisen kaikissa toimintaympäristöissä.

STTK arvioi, että määritelmän täsmentäminen voi parantaa valvonnan kohdentumista erityistä osaamista ja intensiivistä tukea edellyttäviin palveluihin, mikä on asiakkaiden oikeusturvan kannalta tärkeää. Samalla STTK kuitenkin korostaa, että liian väljä tai tulkinnanvarainen määritelmä voi johtaa

hyvinvointialueiden ja palveluntuottajien välisiin eroihin soveltamiskäytännöissä sekä valvonnan kattavuuden heikkenemiseen.

STTK pitää keskeisenä, että muutoksen yhteydessä varmistetaan riittävät henkilöstöresurssit, osaamisvaatimukset ja valvontaviranomaisten toimivaltuudet vaativien palveluiden luonteen mukaisesti. Ilman näitä riskinä on, että sääntelyn täsmentäminen jää muodolliseksi eikä paranna palvelujen laatua tai turvallisuutta käytännössä. Lisäksi STTK korostaa, että määrittelyn tulee tunnistaa myös hajautetut ja kotiin vietävät vaativat palvelut, jotta yksikään asiakasryhmä ei jää valvonnan ulkopuolelle.

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

STTK pitää tärkeänä, että palveluntuottajan vastuuta huolehtia henkilöstön riittävästä kielitaidosta täsmennetään. Riittävä kielitaito on keskeinen edellytys asiakas- ja potilasturvallisuudelle sekä palvelujen laadulle, eikä sitä tule tarkastella pelkästään muodollisena vaatimuksena.

STTK katsoo, että sääntelyn tulee olla riittävän täsmällistä, jotta palveluntuottajan velvoite huolehtia henkilöstön kielitaidosta ja vaatimustaso ovat yksiselitteisiä. Palveluntuottajalla tulee olla velvollisuus osoittaa valvontaviranomaisille luotettavalla ja dokumentoidulla tavalla, että henkilöstöllä on tehtäviensä edellyttämä riittävä kielitaito. Kielitaidon riittävyyden arviointi ei voi perustua tapauskohtaisiin ja jälkikäteisiin selvityksiin, vaan sen tulee olla osa palveluntuottajan ennakkollista vastuuta, omavalvontaa ja henkilöstön osaamisen varmistamista.

STTK suhtautuu kriittisesti ehdotukseen, jossa valvontalain 9 §:n ensimmäisen momentin käsite ”sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö” korvattaisiin käsitteellä ”sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö”. STTK katsoo, että vuokratyönä tai alihankintana toiselta palveluntuottajalta hankitun henkilöstön tulee tehtävien luonteesta riippuen olla asianmukaisesti koulutettua ja tarvittaessa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön mukaisen valvonnan piirissä. Sääntely ei saa heikentää ammattihenkilöiden valvonnan kattavuutta eikä luoda tulkinnanvaraa vastuista tilanteissa, joissa palveluja tuotetaan usean toimijan yhteistyönä.

Lisäksi STTK korostaa, että kielitaitovaatimusten toteutuminen on varmistettava myös omavalvonnassa ja työnantajilla tulee olla käytännössä riittävät edellytykset tukea henkilöstön kielitaidon kehittymistä. Kielitaito on keskeinen työväline sosiaali- ja terveydenhuollossa, minkä vuoksi työnantajan tulee huolehtia tarvittavan kielikoulutuksen ja perehdytyksen järjestämisestä erityisesti muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuville työntekijöille. Koulutukseen ja perehdytykseen on varattava riittävät resurssit, ja ne tulee toteuttaa työajalla.

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

STTK pitää velvoitteidenhoitoselvityksen hyödyntämisen laajentamista perusteltuna keinona vahvistaa valvonnan vaikuttavuutta ja ehkäistä harmaata taloutta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannossa. Ehdotus tukee palvelujen laatua ja asiakas- ja potilasturvallisuutta varmistamalla, että toimijat täyttävät lakisääteiset velvoitteensa.

STTK korostaa kuitenkin, että selvitysten pyytämiseen ja laatimiseen liittyvien menettelyjen tulee olla sujuvia, oikeasuhtaisia ja hallinnollista taakkaa kohtuullistavia, erityisesti pienille palveluntuottajille. Samalla on varmistettava, että viranomaisilla on riittävät resurssit käsitellä ja hyödyntää tietoja tehokkaasti, jotta ehdotetut muutokset myös käytännössä vahvistavat valvonnan toimivuutta.

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

STTK pitää ehdotettuja tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksien täsmennyksiä perusteltuina, koska ne vahvistavat palvelunjärjestäjän omavalvonnan vaikuttavuutta sekä erityisesti lastensuojelun sijaishuollon valvonnan toteutumista. Riittävät tiedonsaantioikeudet ovat keskeinen edellytys sille, että valvonta kohdistuu aidosti toiminnan sisältöön ja asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseen.

STTK korostaa kuitenkin, että valvontaoikeuksien käytön tulee olla selkeästi säädeltyä, oikeasuhtaista ja yhdenmukaista, jotta toimijoille ei synny tarpeetonta hallinnollista taakkaa tai tulkinnanvaraa. Erityisesti sijaishuollossa on varmistettava, että valvontaviranomaisilla ja palvelunjärjestäjillä on tosiasialliset edellytykset puuttua epäkohtiin riittävän varhaisessa vaiheessa.

Säätelyn onnistuminen edellyttää selkeitä menettelyjä ja riittäviä resursseja valvonnan käytännön toteuttamiseen.

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

STTK pitää omavalvonnan raportointia koskevien säännösten täsmentämistä kannatettavana, sillä se vähentää yksityisten elinkeinoharjoittajien työtä, voi vahvistaa valvonnan läpinäkyvyyttä ja tukea asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamista. Raportointivelvoitteiden tulee kuitenkin olla selkeitä, yhdenmukaisia ja oikeasuhtaisia, jotta ne eivät lisää tarpeetonta hallinnollista kuormitusta tai siirrä painopistettä pois palvelujen laadun ja toiminnan sisällön kehittämisestä.

STTK pitää raportointivälin pidentämistä neljästä kuuteen kuukauteen ymmärrettävänä keinona keventää hallinnollista työtä, mikäli se ei heikennä valvonnan vaikuttavuutta, palvelujen laadun seurantaa tai kansalaisten tiedonsaantia. Omavalvonnan avoimuuden turvaamiseksi olisi perusteltua harkita, että jatkossa hyvinvointialueet ja suuremmat palveluntuottajat julkaisisivat ajantasaisesti keskeiset tiedot omavalvonnan havainnoista, korjaavista toimenpiteistä sekä palvelujen laadusta ja turvallisuudesta.

Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)

STTK pitää kannatettavana ehdotusta laajentaa rikostaustan selvittämisvelvollisuutta myös vuokratyöntekijöihin iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden palveluissa. Muutos vahvistaa asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä henkilökohtaista turvallisuutta ja koskemattomuutta. STTK katsoo, että työnantajan tulee vastata rikosrekisteriotteen kustannuksista, koska ote hankitaan työtä varten.

STTK korostaa, että sääntelyn tulee olla selkeää ja yhdenvertaista eri työntekijäryhmien välillä, jotta vuokratyön käyttö ei synnytä valvonnan katvealueita tai epäselvyyttä vastuista. Sote-henkilöstöä vuokraavien yritysten toiminnan tulee kuulua riittävän kattavasti valvonnan piiriin, erityisesti silloin kun niiden kautta työskentelee tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävissä toimivia opiskelijoita tai muuta henkilöstöä. Myös kansainvälistä rekrytointia tekevien yritysten vastuut ja valvonta on määriteltävä nykyistä selkeämmin henkilöstön oikeuksien, osaamisen varmistamisen sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden turvaamiseksi.

Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)

STTK pitää tiedonsaantioikeuksien täsmentämistä kannatettavana. Lupa- ja valvontavirastolla tulee olla oikeus saada henkilöstöä vuokraavilta yrityksiltä valvontatehtäviensä kannalta välttämättömät tiedot, ja myös muiden ehdotettujen tahojen tiedonsaantioikeuksien täsmentäminen on perusteltua. Tiedonsaantioikeuksien tulee kuitenkin olla tarkkarajaisia, välttämättömyyteen sidottuja ja valvonnan kannalta tarkoituksenmukaisia.

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

STTK pitää tarpeellisena, että Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtävistä kansallisena asiakas- ja potilasturvallisuuden asiantuntijaviranomaisena säädetään laissa. Sääntely selkeyttää tehtävän asemaa ja voi vahvistaa asiakas- ja potilasturvallisuuden kansallista kehittämistä.

STTK korostaa kuitenkin, että tehtävän onnistunut hoitaminen edellyttää selkeää työnjakoa, riittäviä resursseja ja kestäväää rahoituspohjaa. Vuosittain talousarviokäsittelyssä päätettävä rahoitus on altis julkisen talouden säästöpainelle, minkä vuoksi keskuksen rahoitukseen tulee löytää pysyvämpi ratkaisu myös vuoden 2028 jälkeen.

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

STTK pitää väliaikaisen sääntelyn voimassaolon jatkamista kannatettavana siltä osin kuin sillä mahdollistetaan yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden vastaavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien toiminnan aloittaminen tai olennaisen muutoksen toteuttaminen ennen rekisteröintipäätöstä. Sääntely voi turvata henkilöstön ja palvelujen saatavuutta tilanteessa, jossa Soteri-rekisteröintien käsittelyajat ovat pitkiä ja Lupa- ja valvontavirastossa on edelleen merkittävä määrä hakemuksia vireillä.

STTK korostaa kuitenkin, että väliaikaisen sääntelyn vaikutuksia tulee seurata erityisesti asiakas- ja potilasturvallisuuden, palvelujen laadun sekä henkilöstön työolojen näkökulmasta. Samalla Soteri-rekisteröintien käsittelylle asetettava selkeä enimmäisaika. Lisäksi rekisteröintimaksuja tulisi kohtuullistaa eikä viranomaisviiveistä saa aiheutua kustannusrasitusta erityisesti pienille palveluntuottajille.

STTK ei sen sijaan varauksetta kannata julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvollisuuden siirtämistä vuoden 2032 alkuun. Rekisteröintivelvoite on keskeinen osa ennakkollista valvontaa, ja sen lykkääminen julkisen sektorin osalta heikentäisi sääntelyn toimijaneutraaliutta sekä viivästyttäisi Soteri-rekisterin alkuperäistä tavoitetta koota kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajat samaan rekisteriin.

STTK katsoo, että julkisten palveluntuottajien tietojen puuttuminen rekisteristä heikentäisi valvonnan kattavuutta, julkisen tietopalvelun tarkoituksen toteutumista sekä mahdollisuuksia nopeaan ja luotettavaan viranomaisviestintään poikkeustilanteissa.

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

STTK pitää esitystä puutteellisena siltä osin, ettei siinä esitetä sote-valvontalain mukaista henkilöstön ilmoitusvelvollisuutta kehitettäväksi. STTK katsoo, että ilmoitusvelvollisuutta koskevaa sääntelyä tulee vahvistaa. Epäkohtien ilmoittaminen ei nykyisin toimi riittävän tehokkaasti, jos henkilöstö pelkää työnantajan vastatoimia tai työn jatkuvuuteen kohdistuvaa epävarmuutta.

STTK korostaa, että pelkkä vastatoimien kieltä ei yksin riitä suojaamaan työntekijöitä, heikentää epäkohtiin puuttumista ja muodostaa riskin asiakas- ja potilasturvallisuudelle. Epäkohtailmoituksen tekeminen anonyymisti tulisi mahdollistaa ilmoittajansuojelulain tavoin, ja lisäksi on perusteltua arvioida ilmoittajansuojelulain soveltamisalan laajentamista sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Näin henkilöstöllä olisi paremmat edellytykset tuoda esiin sekä asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantavia epäkohtia että muita mahdollisia väärinkäytöksiä, joita työntekijä on havainnut hyvinvointialueen toiminnassa.

Lisätietoja STTK:ssa:

Ida Nummelin, sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntija

ida.nummelin@sttk.fi

Gylling Päivi
STTK ry.